Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 08.06.2016, sp. zn. 4 Tdo 579/2016, ECLI:CZ:NS:2016:4.TDO.579.2016.1

Číslo: 13/2017

Právní věta: Jestliže podle § 211 odst. 6 tr. ř. obviněný a státní zástupce dali souhlas s přečtením úředního záznamu o vysvětlení opatřeného podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., tak tím současně souhlasili i s jeho použitím jako důkazu v řízení před soudem, a to bez ohledu na skutečnost, zda o tomto důsledku byli poučeni. Stejné platí i v jiných případech souhlasu osoby s provedením důkazního prostředku jeho přečtením (např. podle § 211 odst. 1 nebo § 211 odst. 5 tr. ř.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 08.06.2016

Spisová značka: 4 Tdo 579/2016

Číslo rozhodnutí: 13

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Dokazování, Poučení obviněného, Úřední záznam

Předpisy: § 158 odst. 3 tr. ř.
§ 2 odst. 13 tr. ř.
§ 211 odst. 6 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání nejvyššího státního zástupce podaného v neprospěch obviněného F. P. podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. 5 To 457/2015, jakož i další rozhodnutí na zrušený rozsudek obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Městskému soudu v Praze přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Obviněný F. P. byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 21. 9. 2015, sp. zn. 3 T 101/2015, uznán vinným přečinem úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, 3 tr. zákoníku, kterého se dopustil tím, že dne 19. 1. 2015 v 10:34 hod. v P. uzavřel prostřednictvím objednávky zboží v internetovém obchodě E. C. a. s. se společností H. C. a. s. úvěrovou smlouvu na částku ve výši 11 012 Kč určenou na zakoupení domácího kina zn. Samsung v hodnotě 10 013 Kč a klávesnici Logitech Wireless Keyboard v hodnotě 999 Kč, kterou opatřil elektronickým podpisem, k jehož získání použil telefonní číslo a e-mailový účet, přičemž jako žadatele o úvěr uvedl S. Č., bytem M., P., a to bez jejího

vědomí, dříve než došlo k finančnímu plnění z úvěrové smlouvy byla její platnost ze strany společnosti H. C. a. s. pozastavena, čímž poškozené společnosti H. C. a. s. se sídlem N. S., B., nevznikla žádná škoda, a tohoto jednání se dopustil, ačkoli byl odsouzen rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 21. 11. 2012, sp. zn. 29 T 72/2012, který nabyl právní moci dne 24. 1. 2013, pro trestný čin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání deseti měsíců se zařazením do věznice s ostrahou, přičemž výrok o trestu byl následně zrušen v rámci ukládání souhrnného trestu rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. 51 T 172/2012, trest vykonal dne 12. 10. 2014.

2. Za to mu byl podle § 211 odst. 3 tr. zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání 21 měsíců. Podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku byl pro výkon tohoto trestu zařazen do věznice s ostrahou.

3. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byla poškozená S. Č., trvale bytem A., P., odkázána s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání v celém rozsahu, stejně jako jeho družka – poškozená S. Č. Z jejich podnětu Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. 5 To 457/2015, podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. zrušil napadený rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného F. P. podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil obžaloby Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 10 ze dne 23. 7. 2015, sp. zn. 1 ZT 77/2015, pro výše popsaný skutek právně kvalifikovaný jako přečin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, 3 tr. zákoníku.

5. Tento postup Městský soud v Praze odůvodnil tím, že řízení před soudem prvního stupně vykazovalo podstatné vady. Poškozená S. Č. odmítla podle § 100 odst. 1 tr. ř. v hlavním líčení vypovídat, načež po souhlasu obviněného i státního zástupce bylo podle § 211 odst. 6 tr. ř. k důkazu čteno její vysvětlení z fáze před zahájením trestního stíhání obviněného. Tento důkaz byl rozhodující k usvědčení obviněného. Podle názoru odvolacího soudu však nalézací soud nedostál poučovací povinnosti podle § 2 odst. 13 tr. ř., neboť obviněný, který nevyužil svého práva na zastoupení obhájcem, by jistě k takovému postupu nedal souhlas, kdyby věděl, jaké důsledky to pro něj může mít. Tímto postupem se soud prvního stupně pasoval do role subjektu napomáhajícího obžalobě, neboť úřední záznam o podání vysvětlení podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř. je toliko neformálním úkonem a v zásadě nemůže být procesním důkazem, natož v případě, kdy poškozená využila svého práva v hlavním líčení nevypovídat. Státní zástupkyně tento důkaz v obžalobě ani nenavrhovala (navrhla toliko důkaz výslechem poškozené). Tímto Obvodní soud pro Prahu 10 podle odvolacího soudu porušil zásadu fair neboli spravedlivého procesu.

6. K podpoření tohoto závěru odvolací soud dále uvedl, že důkaz čtením úředního záznamu o podání vysvětlení nemůže být jediným a rozhodujícím důkazem k prokázání viny, jak mělo být právě v projednávané trestní věci. Tato skutečnost byla navíc umocněna tím, že se jednalo o družku obviněného, nikoliv neutrální osobu, která dala v hlavním líčení zjevně najevo, že obviněného nehodlá usvědčovat.

7. V tomto důsledku – po vynechání předmětného nezákonného důkazu z úvah o zjištění skutkového stavu – Městský soud v Praze obviněného sám zprostil obžaloby, neboť shledal, že není třeba provedené důkazy nikterak doplňovat či opakovat před soudem prvního stupně.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

8. Tento rozsudek soudu druhého stupně napadl v celém rozsahu dovoláním nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněného, a to z dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť podle

jeho názoru rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku.

9. V tomto mimořádném opravném prostředku nejvyšší státní zástupce po předestření dosavadního vývoje trestní věci obviněného F. P. namítl, že se s výše zmíněným postupem odvolacího soudu nelze ztotožnit. Důkaz provedený čtením úředního záznamu o podání vysvětlení poškozené byl proveden řádně a v souladu se zákonem. Poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení podle § 2 odst. 13 tr. ř. znamená, že soud má poučit obviněného o právu hájit se, načež mu má takovou obhajobu umožnit. Poučovací povinnost však nelze chápat tak, že soud má poučovat obviněného, jak svého práva využít. Práva náležící obviněnému ve smyslu § 33 a násl. tr. ř., rozvedená ve specifických situacích v dalších ustanoveních trestního řádu, je třeba oddělit od práv, kterých může po svém uvážení využít a která determinují kvalitu jeho obhajoby. Ustanovení § 211 odst. 6 tr. ř. nestanovuje žádná explicitní práva obviněného, nýbrž jen procesní postup, kterého může obviněný využít. O jeho důsledcích má být informován svým obhájcem, a pokud ho nemá, nic mu nebrání, aby onen souhlas odepřel.

10. Poukaz odvolacího soudu na blíže nespecifikovanou judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu (patrně především nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, uveřejněný pod č. 86/2008 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu), podle níž by soud neměl usilovat o odsouzení obviněného, nýbrž je povinen doplňovat dokazování pouze v rozsahu potřebném pro spravedlivé rozhodnutí, je podle nejvyššího státního zástupce nepřiléhavý. V judikovaném případě obecný soud nepřípustně obešel zákaz vtělený do ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř., v tehdejším znění, ve snaze pomoci obžalobě překlenout slabou důkazní situaci tím, že vyslechl policisty k obsahu úředního záznamu. V projednávaném případě se nalézací soud naopak logicky pokusil provést důkaz obsažený ve spisovém materiálu v souladu s § 2 odst. 5 tr. ř. (zásada vyhledávací). Na tom nemůže nic změnit ani skutečnost, že se poškozená rozhodla v hlavním líčení nevypovídat, neboť po poučení při předchozím podání vysvětlení tak neučinila a dne 16. 2. 2015 poukázala právě na osobu obviněného jako na osobu pravděpodobného pachatele.

11. Odvolací soud nepovažuje úřední záznam o podání vysvětlení za důkaz v pravém smyslu slova. S tím se dalo podle nejvyššího státního zástupce souhlasit jen do té doby, než se z takového úředního záznamu stal formalizovaný dokument, který bývá sepisován na policejní služebně a v drtivé většině případů je podepsán jak policistou, tak osobou podávající vysvětlení. Na tento fakt reagovala novela trestního řádu zákonem č. 459/2011 Sb., která umožnila úřední záznamy o podání vysvětlení číst po předchozím souhlasu obviněného i státního zástupce.

12. V další pasáži dovolání nejvyšší státní zástupce popírá argument odvolacího soudu, že z důvodu rozhodujícího významu důkazu čtením úředních záznamů o podání vysvětlení poškozené nemůže tento obstát jako jediný usvědčující důkaz. S odkazem na obsáhlou judikaturu Ústavního soudu, zejména na nález ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13, uveřejněný pod č. 175/2013 Sb. nálezů a usnesení Ústavního soudu, a na rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci Tseber proti České republice, č. 46203/08, rozsudek ze dne 22. 11. 2012, a zvláště pak ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, rozebíral přípustnost výslechu svědka, kterého obviněný nemohl v průběhu trestního řízení sám vyslechnout a konfrontovat, aniž by bylo zasaženo do jeho práva na obhajobu ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Poukázal na tři kritéria rozhodující při úvahách o přípustnosti takové výpovědi – 1. zdali je dán závažný důvod pro nepřítomnost svědka, 2. zda výpověď nelze považovat za výlučný nebo rozhodující důkaz o vině obviněného, a 3. pokud přeci jen tuto výpověď lze považovat za výlučnou či rozhodující ve smyslu ad 2), lze řízení jako celek považovat za spravedlivé, pokud jsou obviněnému dány dostatečné kompenzační záruky umožňující posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.

13. Poškozená S. Č. sice byla přítomna hlavnímu líčení, ovšem její odepření výpovědi lze brát jako

závažný a nepřekonatelný důvod pro připuštění čtení úředního záznamu s jejím podáním vysvětlení z přípravného řízení. Rovněž se nejednalo o výlučný či rozhodující důkaz o vině obviněného, neboť z dokazování vyplynulo, že při sjednávání úvěrové smlouvy obviněný uvedl jako kontaktní své telefonní číslo a uvedená e-mailová adresa byla smyšlená, přestože poškozená měla svou platnou e-mailovou adresu, a tato smyšlená adresa byla zvolena za účelem vzbuzení dojmu autenticity. Pokud by i přesto byl napadený důkaz shledán jako rozhodující či výlučný pro vyslovení viny obviněného, nemusí se bez dalšího jednat o porušení práva na spravedlivý proces, pokud měl dostatečné vyvažující záruky, zejm. možnost usvědčujícího svědka a jeho výpověď znevěrohodnit (srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Krasnik proti České republice, Solakov proti bývalé Jugoslávské republice Makedonie, Tseber proti České republice, Kostovski proti Nizozemsku). Svědkyně S. Č. je družkou obviněného, který tak měl možnost napadat její hodnověrnost či pravdivost její výpovědi. Ostatně sama koncepce ustanovení § 211 odst. 6 tr. ř. (nutnost souhlasu obviněného i státního zástupce) vyvažuje nevýhody spojené s připuštěním důkazu nepřítomného svědka.

14. Závěrem dovolání proto nejvyšší státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. za podmínky § 265p odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. 5 To 457/2015, jakož i všechna další rozhodnutí na toto rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Městskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

III.
Přípustnost dovolání

15. Nejvyšší soud jako soud dovolací především zkoumal, zda je výše uvedené dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou, zda má všechny obsahové a formální náležitosti a zda poskytuje podklad pro věcné přezkoumání napadeného rozhodnutí či zda tu nejsou důvody pro odmítnutí dovolání. Přitom dospěl k následujícím závěrům.

16. Dovolání proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. 5 To 457/2015, je přípustné z hlediska ustanovení § 265a odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. ř. Nejvyšší státní zástupce je podle ustanovení § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a to ve prospěch i v neprospěch obviněného. Dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle ustanovení § 265f odst. 1 tr. ř., podal nejvyšší státní zástupce ve lhůtě uvedené v ustanovení § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném týmž zákonným ustanovením.

17. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Tento dovolací důvod neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotněprávnímu posouzení (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. S poukazem na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu či prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03). Nejvyšší soud není povolán k dalšímu, již třetímu justičnímu zkoumání skutkového stavu (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 73/03). Případy, na které dopadá ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je tedy nutno odlišovat od případů, kdy je rozhodnutí založeno na nesprávném skutkovém zjištění. Dovolací soud

musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav.

18. Pro úplnost Nejvyšší soud odkazuje na ustálenou judikaturu k výkladu a aplikaci dovolacího důvodu podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jak je souhrnně vyjádřena ve zprávě trestního kolegia Nejvyššího soudu o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ve vztahu k soudnímu řízení ze dne 29. 9. 2004, sp. zn. Ts 42/2003, uveřejněné pod č. 36/2004 Sb. rozh. tr., nebo v dalších četných rozhodnutích Nejvyššího soudu, zejména v usnesení velkého senátu ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. 15 Tdo 574/2006, uveřejněné pod č. 21/2007 Sb. rozh. tr. Uvedenou problematikou se pak zabýval i Ústavní soud např. v usnesení ze dne 9. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 1692/07, a v usnesení ze dne 5. 2. 2009, sp. zn. III. ÚS 3272/07, v němž zdůraznil, že se „… ztotožňuje se stanoviskem Nejvyššího soudu, podle kterého dovolací námitky, které se týkají skutkových zjištění a hodnocení důkazů, jsou mimo rámec dovolacího důvodu o nesprávném právním posouzení věci.“.

19. Jakkoliv skutkové námitky nezakládají žádný z důvodů dovolání podle § 265b tr. ř., a proto ve vztahu k nim neexistuje přezkumná povinnost dovolacího soudu, tuto zásadu nelze podle judikatury Ústavního soudu uplatnit v případě zjištění, že nesprávná realizace důkazního řízení se dostává do kolize s postuláty spravedlivého procesu. Vadami důkazního řízení se zde rozumějí mimo jiné případy, kdy z odůvodnění rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. případy, kdy jsou v soudním rozhodování učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy (srov. rozhodnutí Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, II. ÚS 182/02, IV. ÚS 570/03 a další). Z rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu vyplývá, že tato mimořádná přezkumná povinnost dopadá i na případy, kdy soud odmítne zohlednit při úvahách o skutkovém stavu důkaz, který nesprávně zhodnotí jako nezákonný, přestože splňuje zákonem stanovené požadavky (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 109/2014).

20. Právě na takové argumentaci založil své dovolání nejvyšší státní zástupce, podle něhož byl důkaz úředním záznamem dle § 211 odst. 6 tr. ř. proveden řádně, což odvolací soud nerespektoval, v důsledku čehož dospěl ke skutkovým a od nich odvozeným právním závěrům, které jsou podle nejvyššího státního zástupce v extrémním nesouladu s poznatky plynoucími z provedených důkazů.

IV.
Důvodnost dovolání

21. Nejvyšší soud na základě předloženého spisového materiálu shledal námitky nejvyššího státního zástupce za oprávněné.

22. Hlavní otázkou sporu je, zda byly splněny zákonné podmínky pro čtení úředních záznamů o podání vysvětlení poškozené ze dnů 26. 1. 2015 a 16. 2. 2015 ve smyslu § 211 odst. 6 tr. ř. Podle daného ustanovení lze se souhlasem státního zástupce a obžalovaného v hlavním líčení číst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5 tr. ř.).

23. Odvolací soud výkladem ustanovení § 2 odst. 13 tr. ř., podle kterého „Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.“, dovozuje, že nalézací soud měl obviněného poučit o možných konsekvencích čtení úředních záznamů o podání vysvětlení poškozené, neboť pokud by obviněný věděl, jaké následky bude mít jeho udělení souhlasu, nikdy by k

tomuto nesvolil. S takovým výkladem však Nejvyšší soud nesouhlasí.

24. Z výše zmíněné základní zásady trestního řízení ve smyslu § 2 odst. 13 tr. ř., která se v odborné literatuře nazývá zásadou zajištění práva na obhajobu, vyplývá povinnost orgánů činných v trestním řízení vhodně a srozumitelně poučit obviněného (resp. podezřelého, obviněného, obžalovaného i odsouzeného) o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o právu zvolit si obhájce, a to v celém trestním řízení. Tato práva obviněného jsou v obecné rovině vtělena do § 33 a násl. tr. ř., kdy podle odstavce 1 daného ustanovení má obviněný „… zejména právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Má právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůže radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Může žádat, aby byl vyslýchán za účasti svého obhájce a aby se obhájce účastnil i jiných úkonů přípravného řízení …“.

25. Poučovací povinnost je dále speciálně upravena při některých specifických procesních situacích, například o právu na lékařskou prohlídku po zadržení, o právu na odvolání proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně apod. (srov. zejm. § 33 odst. 5 tr. ř. věta druhá, § 95 odst. 2 tr. ř. in fine, § 114 odst. 5 tr. ř., 158 odst. 8 tr. ř., 164 odst. 4 tr. ř., § 249 odst. 1 tr. ř.), případně je na některých místech trestního řádu opětovně zdůrazněna či rozvedena (srov. zejm. § 65 odst. 2 tr. ř., § 76 odst. 6 tr. ř., § 91 odst. 1 věta prvá tr. ř., § 92 odst. 2 tr. ř., § 166 odst. 1 tr. ř., § 179b odst. 2 tr. ř.).

26. Poučovací povinnost musí zprvu z povahy věci mířit obecně do nejzákladnějších aspektů, načež při konkrétních úkonech, kdy je obviněnému specificky zasahováno do jeho základních práv, je tato poučovací povinnost, jak je uvedeno shora, blíže rozvedena.

27. Záruky práva na obhajobu definuje „vyspělost“ trestního řízení. Minely trestní justice, jež jsou známy z historie, byly zapříčiněny zpravidla právě absencí těchto záruk, nebo tím, že tyto záruky byly zcela formální. Postupem času se nejenom v závislosti na mezinárodních závazcích (zejm. Úmluvě o ochraně základních práv a svobod Rady Evropy a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech OSN) a v neposlední řadě Listiny základních práv a svobod zdůraznilo několik základních aspektů práva na obhajobu, které jsou konkrétně „provedeny“ trestním řádem:

– právo na informace o obvinění v mateřském jazyce a právo na tlumočníka,

– právo nepřispívat k vlastnímu obvinění,

– právo hájit se sám a právo zvolit si obhájce a radit se s ním,

– právo vyjádřit se ke všem skutečnostem kladeným za vinu a uvádět okolnosti a důkazy svědčící ve svůj prospěch,

– právo opravných prostředků.

28. Základním kamenem práva na obhajobu je právo obviněného seznámit se včas a dostatečně se všemi rozhodnými informacemi o obvinění. Na to navazuje výše zmíněná povinnost orgánů činných v trestním řízení seznámit obviněného s jeho právy. Účel tohoto poučení je takový, aby si jich byl obviněný vědom a mohl je aktivně prosazovat. Jakým způsobem je bude obviněný prosazovat je však plně v jeho gesci.

29. Pokud výše zmíněná obecná východiska vztáhneme na projednávanou trestní věc F. P., lze dovodit, že odvolací soud nesprávně vyloučil důkaz čtením úředních záznamů o podání vysvětlení

poškozené z hodnocení skutkového stavu. Předmětný důkaz byl totiž proveden v souladu se zákonem, když byly splněny zákonné podmínky pro takový postup, tedy souhlas obviněného i státního zástupce. Jestliže obviněný a státní zástupce podle § 211 odst. 6 tr. ř. dali souhlas s přečtením úředního záznamu o vysvětlení opatřeného podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., tak tím současně souhlasili i s jeho použitím jako důkazu v řízení před soudem. Stejné platí i v jiných případech souhlasu osoby s provedením důkazu jeho přečtením (srov. např. § 211 odst. 1 nebo § 211 odst. 5 tr. ř.), když takový souhlas ani jiný význam mít nemůže.

30. Skutečnost, že nalézací soud před samotným čtením předmětných úředních záznamů nepoučil obviněného (byť nevyužívajícího služeb obhájce) o možných konsekvencích takového postupu pro posouzení jeho viny, ale toliko se ho dotázal, zda souhlasí s jeho čtením, není pochybením. Poučovací povinnost nelze vykládat tak, že by soud měl obviněného zasvětit do všech nuancí trestního řízení, tedy v daném případě jej poučovat o použitelnosti důkazů z předprocesní fáze přípravného řízení. Tím by již zasahoval do úlohy obhájce, což není jeho úkolem a posláním. Soud není stranou trestního řízení, nýbrž nestranným a nezávislým arbitrem, přičemž v průběhu důkazního řízení má rozhodující úlohu při posuzování důkazních návrhů, jejich provádění, jakož i při úvaze o tom, zda je skutkový stav zjištěn bez důvodných pochybností (srov. § 2 odst. 5 tr. ř. in fine, přiměřeně také nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, uveřejněný pod č. 86/2008 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

31. Přestože úřední záznam o podání vysvětlení dříve sloužil toliko k úvaze orgánů činných v přípravném řízení o tom, zda zahájit trestní stíhání, zákonodárce novelou zákona č. 459/2011 Sb., jak připomíná nejvyšší státní zástupce, dal jasně najevo, že tento formalizovaný úkon (byť jeho primární smysl a účel zůstává) již může obstát jako důkaz. Zároveň však k vyvážení absence všech možností obhajoby v předprocesní fázi trestního řízení nastavil silné záruky, jimiž je nutnost souhlasu s provedením tohoto důkazu obviněným i státním zástupcem, která nestojí osamoceně, ale ve spojení s ostatními základními aspekty práva na obhajobu obviněného, například s právem zvolit si obhájce a radit se s ním.

32. Tyto záruky byly v daném případě obviněnému k dispozici. Pokud dotyčný po dotazu samosoudce v hlavním líčení zůstal na pochybách, nic mu nebránilo daný souhlas neudělit, stejně jako mu nic nebránilo využít ve své trestní věci služeb obhájce, a pokud si ho nemohl dovolit, mohl vznést žádost o bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu, o čemž byl ostatně policejním orgánem poučen (č. l. 9–11), což stvrdil svým podpisem. Je třeba dodat, že také mohl po skončení vyšetřování prostudovat spis a navrhnout další důkazy k provedení (č. l. 100 ve spojení s poučením na č. l. 11), čehož nevyužil.

33. Nejvyšší soud se rovněž neztotožňuje s argumentací odvolacího soudu, že úřední záznam o podání vysvětlení nemůže být bez dalšího jediný či rozhodující při úvaze o vině obviněného, i pokud byl procesně perfektně proveden. Podle Nejvyššího soudu v takovém případě musí nastat konkrétní skutečnosti, které oslabují věrohodnost informací (důkazů) z daného důkazního pramene. V daném případě je tento důkaz jedním z nepřímých důkazů svědčících o vině obviněného, které nalézací soud hodnotil v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř.

34. Z předmětného důkazního pramene byly shledány informace, které zapadaly do jiných zjištění orgánů činných v trestním řízení. Například že obviněný volal dne 13. 1. 2015 poškozené o tom, že si vzal omylem její doklady, že má přístup k předmětnému bytu a že v bytu v dopoledních hodinách kromě něj nikdo nezůstává. To koresponduje se zjištěními, že oba synové poškozené, kteří mají přístup k bytu, byli v rozhodnou dobu ve škole, přičemž poškozená byla v práci, takže obviněný mohl z bytu učinit danou objednávku, kdy byla zároveň v rozhodné době zjištěna činnost na IP adrese poškozené. Důležitým bylo také zjištění, že při sjednávání úvěrové smlouvy obviněný uvedl jako kontaktní svoje číslo mobilního telefonu, spolu se smyšlenou e-mailovou adresou zvolenou za účelem

vzbuzení dojmu autenticity sjednání úvěru poškozenou, která však užívala jinou e-mailovou adresu. Nepřímé důkazy svědčící o vině obviněného tak tvoří ničím nepřerušený logický řetězec.

35. Co se týče analogie s výše zmíněnou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva ve spojení s judikaturou Ústavního soudu, na kterou v dovolání odkázal nejvyšší státní zástupce, Nejvyšší soud se přiklonil k názoru dovolatele, že není zcela přiléhavá. Projednávaná trestní věc je poměrně specifická, neboť nejde o situaci, kdy svědkyně nebyla hlavnímu líčení vůbec přítomna, nýbrž odmítla vypovídat a bylo čteno její původně „neprocesní" podání vysvětlení.

36. Na nosnou myšlenku zmíněné judikatury, tedy že trestní řízení lze považovat za spravedlivé, jestliže jsou obviněnému dány dostatečné kompenzační záruky umožňující posouzení důvěryhodnosti výpovědi svědkyně, při níž nemohl zcela uplatnit všechny možnosti obhajoby, a kterou lze považovat za výlučný nebo rozhodující důkaz o jeho vině, odpovídá samo ustanovení § 211 odst. 6 tr. ř., které podmiňuje provedení tohoto důkazu souhlasem obviněného, což je zcela jistě dostatečná záruka pro „zhojení" jeho absence (resp. absence obhájce) při podání vysvětlení poškozenou, která byla nota bene v tomto případě jeho družkou. Zákonodárce dokonce dává možnost číst (i přes nesouhlas obviněného) i výpověď svědkyně, která v souladu se zákonem odmítla vypovídat, s vyvažujícími zárukami spočívajícími v tom, že tato byla před výslechem o svém právu odepřít výpověď řádně poučena a výslovně prohlásila, že tohoto práva nevyužívá, a pokud byl výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovením trestního řádu a obviněný nebo obhájce měl možnost se tohoto výslechu zúčastnit (srov. § 211 odst. 4 tr. ř.).

37. Jestliže státní zástupkyně Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 10 v obžalobě nenavrhla čtení daných úředních záznamů o podání vysvětlení poškozené, což k podpoře svého postupu zdůraznil odvolací soud, ale navrhla důkaz jejím výslechem v hlavním líčení, jde o naprosto logický postup, který nevylučuje následnou aplikaci § 211 odst. 6 tr. ř. Gros trestního řízení je řízení před soudem, resp. ve stadiu hlavního líčení, v němž mají být v souladu se zásadou ústnosti a bezprostřednosti zásadně provedeny všechny důkazy přímo před soudem. Výpovědi, resp. podaná vysvětlení svědků v přípravném řízení, se v hlavním líčení zpravidla nečtou. Z tohoto pravidla však existují výjimky, ke kterým lze přistoupit toliko z mimořádných důvodů (srov. zmíněný § 211 odst. 1–4, odst. 6 tr. ř.). Státní zástupkyně proto navrhla důkaz výslechem poškozené, která ovšem využila svého práva nevypovídat. Nalézací soud proto „subsidiárně" četl její podaná vysvětlení, neboť se jednalo právě o jednu z výjimek v reakci na vzniklou procesní situaci.

38. Jelikož z výše uvedených závěrů zcela jednoznačně vyplývá odpověď Nejvyššího soudu na položenou otázku týkající se rozsahu poučovací povinnosti soudu vůči obviněnému F. P. a s tím spojenou odpověď ohledně použitelnosti přečtených úředních záznamů s vysvětleními S. Č., Nejvyšší soud zrušil podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. z podnětu dovolání nejvyššího státního zástupce rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. 5 To 457/2015, v celém rozsahu. Současně zrušil všechna další rozhodnutí, která na zrušený rozsudek obsahově navazují, pokud jeho zrušením pozbyla podkladu. Nejvyšší soud poté podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Městskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

39. V novém projednání odvolání obviněného a jeho družky Městský soud v Praze bude vycházet z toho, že úřední záznamy o podání vysvětlení poškozené byly v hlavním líčení provedeny k důkazu v souladu s § 211 odst. 6 tr. ř., a proto z nich bude též vycházet při přezkoumávání zákonnosti a správnosti zjištěného skutkového stavu soudem prvního stupně a v závislosti na tom i ohledně vysloveného výroku o vině.